

Andrej Holm och hotet mot den kritiska forskningen

JONAS R BYLUND

Tills för helt nyligen var det ofarligt att forska om hur bostadsmarknaden och boendesituation påverkas av offentliga och privata aktörer. Det ansågs till och med vara ett bidrag till demokratin: ett bidrag till diskussion och debatt. Nu har det blivit misstänkt att forska och uttala sig kritiskt om gentrifiering¹ och privatisering. Åtminstone i Tyskland. Urbansociologen Andrej Holm häktades i augusti i år för att han forskar och föreläser om stadspolitik. Reaktionen blev ett massivt kampanjarbete, både av nära kollegor och vänner men också av bekymrade forskare världen över. Alla motsätter sig att den vetenskapliga kritiska granskningen kriminaliseras. I Tyskland är kommentaren ofta att enligt logiken i häktningsgrunden är alla forskare i sådant fall terrorister och många före detta DDR-medborgare påpekar att de trodde den tiden var förbi.

Vad hände?

Andrej är lärare vid Humboldtuniversitetets *Institut für Stadt- und Regionalsoziologie*. Han forskar om privatisering av kommunalt ägda bostäder och hans doktorsavhandling handlar om gentrifiering i Östberlin efter Murens fall (se Holm 2006; Häußermann et al 2002). Den första augusti flögs Andrej med helikopter från Berlin till Författningsdomstolen i Karlsruhe.

Häktningen är gjord med grund i pa-

ragraf 129a i den tyska strafflagen (*Strafgesetzbuch*) och är på misstanke om medlemskap i en terroristorganisation, en så kallad »militant grupp». Anledningen är att Andrej har publicerat »en vetenskaplig avhandling som innehåller uppslagsord och fraser vilka också används i »militanta grupper» texter. Överensstämmelsens förekomst är iögonfallande och inte förklarbar på grund av tematisk överlappning» (citerat i Rada 2007, min översättning). Avhandlingen i fråga är inte Andrejs doktorsavhandling utan en artikel om gentrifiering vid Helmholtzplatz, Prenzlauer Berg, Berlin, publicerad redan 1998 (se Bernt & Holm 1998). Eftersom han har tillgång till bibliotek och är intelligent nog att författa akademiska verk måste han också ha skrivit den »militanta gruppens» pamfletter och texter, så lyder resonemanget åtminstone. Gruppen skulle utgöras av ännu ett par misstänkta samhällsvetare, dock inte häktade men under utredning, bestående av statsvetaren Matthias B och två som är anonyma. Andrej skall också ha träffat en av tre andra häktade, Florian L, Axel H och Oliver R, som är misstänkta för att elda upp militärfordon i Brandenburg. Den konspirativa intentionen förstärks tydligen av att Andrej inte tog med sin mobiltelefon.

Spaningen på Andrej samt de andra häktade och/eller misstänkta har pågått i ett år. Helikopterfärden i sammanhanget är ovanlig, personer som arresteras under paragraf 129a körs vanligtvis med bil. Paragrafens historia går tillbaka till 1970-talets Väst-

¹ Fenomenet gentrifiering innebär att ett bostadsområdes status höjs, boendekostnader stiger och den ursprungliga befolkningen trängs undan.

tyskland och användes för att åtala RAF-sympatisörer och den ger legitimitet och undantagstillstånd åt att utreda misstänkta personer (*inte* dåd).

Andrej släpptes ur häktet i Berlins Moabitfängelse den 22a augusti, där han suttit tre veckor i en förundersökningscell, vilket innebar isolation 23 timmar om dygnet, en timmes frisk luft, ingen dator och ingen tv. Fängelsets kapacitet för personlig hygien var vidare bristfällig. På grund av isolationen kunde han inte sköta sina akademiska uppdrag, vilket var problematiskt för familjen: en flickvän och tre barn. Besök var tillåtet (med avskiljande glasskiva) en timme per två veckor med poliser som lyssnar på samtalen. All post gick över en c/o-adress hos Författningsdomstolen i Karlsruhe, där den lästes (inklusive kommunikationen med advokat). I skrivande stund sitter Florian L, Axel H och Oliver R fortfarande häktade på grund av stark misstanke om brott och flyktfara.

Under tiden Andrej satt i häktet skedde ett febrilt kampanjarbete. Upprop och öppna brev skickades till statsåklagaren (*Generalbundesanwältin*) Monika Harms från Humboldtsociologen Hartmut Häußermann (Humboldtinstitutets chef och välkänd inom stadsomvandlingsforskningen), från INURA-nätverket och från internationella stadsforskningsnamn som Mike Davis och David Harvey – listan omfattar omkring 40 välkända och välpublicerade namn, en »vem är vem» inom urbana studier. Per den 25e augusti hade över 2 000 personer skrivit under ett öppet brev från Häußermann i frågan (se <<http://einstellung.so36.net/en/openletter>>). På kampanjsidan som följer Häußermanns öppna brev har i skrivande stund 3 660 personer skrivit under

(se <<http://freeandrej.net.ms/>>). I *The Guardian* skrev Saskia Sassen och Richard Sennett, två synnerligen välrenommerade forskare, en kommentar om fallet under rubriken *Guantánamo in Germany* (Sennett & Sassen 2007).

Är vi alla kriminella nu?

För samhällsvetenskapen – eller varför inte forskning generellt, vare sig det är naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap eller ingenjörskonsterna – verkar denna händelse oroande. »Det kryper närmre», som en kollega på Stockholmsinstitutionen sade. Är det så att vi börjar oro oss mer för den demokratiska statens beteende än de riktiga terroristerna? Det är också ett fall av många världen över, flertalet som aldrig kommer fram. Några gör det: för ett år sedan satt den palestinsk-kanadensiska geografen Ghazi Falah i israeliskt häkte för att ha fotograferat den israeliska turistorten Nahariyya – han tänkte använda bilderna i undervisningen.

Enligt det tyska statsåklagarämbetet är alla vi som har tillgång till bibliotek, kan skriva och inte helt lyckliga över hur världen ser ut suspekta, kanske terrorister. Ska de tyska stadsgeograferna nu börja själv-censurera sig i sin forskning, undervisning och »tredje uppgift»? Skall de fundera tre eller fyra gånger på om de vill ta tag i »terroristämnen» som stadsdelsomvandling, gentrifiering eller privatisering? Skall de medvetet fördumma sig så att de inte kan misstänkas vara intelligenta nog att skriva oppositionella manifest? Framför allt, kommer Tyskland då fortsatt att betraktas som en kreativ och nyskapande miljö i den internationella kampen om spetsforskning?

Jag tar det här som en chockerande påminnelse om hur nära det kan vara för demokratins beskyddare att sätta demokratiska rättigheter på undantag för att »rädda dem.» Hur skall det här gå ihop med uppgiften att hjälpa fram den kritiska tanken och förhållningssättet, medborgaren som inte alltid är bekväm (om vi följer Martha Nussbaums variant av bildningsidealet). Kan vi fortsätta med det om vissa fraser, begrepp och ämnen blir tabu?

Källor

- Bernt, Matthias & Holm, Andrej (1998) Wir Bleiben Alle? (s155–167), i Stadtrat (red) *Um-*
- kämpfte Räume*, Verlag der Buchläden, Hamburg, Berlin, Göttingen.
- Häußermann, Hartmut; Holm, Andrej & Zunzer, Daniela (2002) *Stadterneuerung in der Berliner Republik. Modernisierung in Berlin-Prenzlauer Berg*, Leske+Opladen, Opladen.
- Holm, Andrej (2006) *Die Restrukturierung des Raumes. Stadterneuerung der 90er Jahre in Ostberlin; Interessen und Machtverhältnisse*, Transcript Verlag, Bielefeld.
- Rada, Uwe (2007) Forschen ist strafbar, *Die Tageszeitung*, <http://www.taz.de/index.php?id=deutschland-artikel&art=2668&no_cache=1>, 2007-08-03.
- Sennett, Richard & Sassen, Saskia (2007) Guantánamo in Germany, *The Guardian*, <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/story/0,2153122,00.html>>, 2007-08-21.

Jonas R Bylund är forskare vid Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. E-post: jonas.bylund@humangeo.su.se